

Dzieje wsi Kosztowy

Autor: Monika Kresa

Najstarsza wzmianka o Kosztowach pochodzi z 1391 roku, kiedy to książę opawsko-raciborski podarował ją wraz z Imielinem i Chełmem biskupom krakowskim. Miało to miejsce w dość ciekawych okolicznościach, podarunek ten był bowiem niejako zadośćuczynieniem za najazd przez księcia Jana II wiosek lipowskich, należących do biskupstwa krakowskiego i zamordowanie kilku księży. Darowując wsie, książę zrzekł się jednocześnie swoich praw książęcych do nich, nie przetrwał natomiast żaden dokument, w którym władca czeski, będący wówczas władcą Śląska, wyraziłby zgodę na oddanie zwierzchnictwa książęcego w ręce biskupa krakowskiego, który był przecież poddany króla polskiego. Cały proceder dokonał się zatem nielegalnie. W XV wieku Kosztowy były niewielką wsią, osadzoną na prawie niemieckim, którą wspomina Jan Długosz w swojej kronice, nie podaje niestety liczby jej mieszkańców. W historii wsi panuje pewna luka (lata 1480-1529), która spowodowana jest faktem, że wieś przestała istnieć. Przestaje ona funkcjonować w dokumentach biskupich, nieznana jest przyczyna tego stanu rzeczy, być może była nią epidemia albo niegospodarność zarządców biskupich. W tym samym czasie powstał folwark w Imielinie, mogło się też zdarzyć, że chłopci kosztowscy zostali przeniesieni do tego folwarku. Wieś odbudowano na pewno przed 1668 rokiem. Uczyniło to 9 zagrodników, przybyłych najprawdopodobniej z ziemi częstochowskiej. Trudna do określenia jest ówczesna przynależność państwowa Kosztów, zapisy typu „wieś Kosztowy leżąca extra Regnum” świadczą o tym, że leżała ona poza granicami Królestwa Polskiego. W Austrii twierdzono, że Kosztowy należą do Polski, w Polsce, że są w granicach Austrii, wieś stała się niejako ziemią niczyją. Z takiego stanu rzeczy skorzystali biskupi krakowscy, którzy przez wieki nie składali z racji tej wsi kontrybucji ani władcom polskim, ani austriackim. Odrabiający pańszczyznę chłopci kosztowscy mieli szczególny przywilej – mogli wyrabiać gonty, którymi bardzo często spłacali pańszczyznę, nie mogli jednak do tego celu używać drewna pochodzącego z lasów biskupich. Innym dodatkowym zajęciem chłopów kosztowskich był nielegalny handel bydłem, które w okresie wojen prusko-austriackich przemycano na Śląsk. Władca pruski upomniał się o Chełmno, Imielin i Kosztowy w roku 1741, kiedy to wojska pruskie wkroczyły na Śląsk. Wezwał on kardynała Lipskiego, ówczesnego biskupa krakowskiego do złożenia z nich hołdu. Kardynał odmówił temu wezwaniu, a wojska pruskie wkroczyły do Kosztów dopiero w roku 1772, czyli w momencie pierwszego rozbioru Polski. Zostały one wycofane jeszcze przed rokiem 1789, niespodziewanie trzy wsie, należące od wieków do biskupstwa krakowskiego odebrały biskupom nie władze pruskie, a polskie, uchwalając w 1789 roku ustawę o przejęciu dóbr biskupstwa krakowskiego na rzecz Skarbu Państwa. W 1795 roku, w wyniku trzeciego rozbioru Polski Kosztowy zostały włączone do Prus. W końcu czerwca lub na początku lipca 1809 roku Kosztowy wraz z Imielinem i Chełmem zostały włączone do Księstwa Warszawskiego. Prusy przejęły Kosztowy w roku 1812, jednak oficjalnie znajdowały się one w granicach tego państwa od roku 1818. Lata dwudzieste XIX wieku to okres intensywnego rozwoju przemysłu w Kosztowach. W roku 1822 lub 1825 zbudowano we wsi hutę cynku „Edward”, która istniała do 1870 roku. Od 1822 roku funkcjonowała tu także huta „Teresa”. Między 1813 a 1860 rokiem pojawiły się w Kosztowach kopalnie węgla: „Prozerpina”, „Krakus”, „Józefka”. Większość z nich zakończyło wydobycie węgla przed 1860 rokiem. Rozwój hutnictwa i górnictwa spowodował wzrost liczby mieszkańców wsi. W 1830 roku mieszkało tutaj 230 osób, w 1843 roku – już 402 osoby, a w roku 1861 liczba ta wzrosła do 662 osób (w tym 17 protestantów i 36 żydów). W 1831 roku panowała w Kosztowach i okolicy epidemia cholery. Po zjednoczeniu Niemiec, Kosztowy stały się częścią nowego imperium, a ich nazwa została zmieniona na Kostowy. Od początku zaczęto również prowadzić akcję germanizacyjną, w 1827 roku otwarto tu szkołę, w której językiem wykładowym był niemiecki. W roku 1891 miała miejsce akcja protestacyjna przeciwko językowi niemieckiemu w szkole, a w roku 1906 Tomasz Klimczok zorganizował strajk szkolny, podczas którego dzieci odmówiły nauki w języku niemieckim. Strajk został ostatecznie złamany, a Tomasz Klimczok stanął przed sądem, na skutek nacisków lokalnej prasy został jednak zwolniony. W celu ratowania języka polskiego w 1890 roku Tomasz Drzyzga i Klemens Palka założyli w Kosztowach bibliotekę, która nawiązała współpracę z Towarzystwem Czytelni Ludowych w Poznaniu. W roku 1905 Tomasz Klimczok zorganizował w Kosztowach towarzystwo gimnastyczne „Sokół”. W roku 1918 w Kosztowach urządzono kaplicę, kosztowska placówka duszpasterska funkcjonowała od listopada 1918 do października 1919 roku. I powstanie śląskie rozpoczęło się w Kosztowach od zastrzelenia komendanta imielińskiego Grenzschutzu, powstańcy z Kosztów walczyli w rejonie Mysłowic i Słupna. Po zakończeniu powstania i amnestii dla powstańców utworzono w Kosztowach Polski Komitet Plebiscytowy. Mieszkańcy Kosztów wzięli też udział w II powstaniu śląskim. 20 marca 1921 roku miał miejsce plebiscyt, spośród 891 uprawnionych do głosowania mieszkańców Kosztów za Polską głosowały 804 osoby, za Niemcami – 86, jeden głos był głosem nieważnym. W granicach państwa polskiego Kosztowy znalazły się dopiero w 1922 roku. Do roku 1973 Kosztowy były samodzielną gminą, która do roku 1954 należała do powiatu pszczyńskiego, a latach 1954-1973 do powiatu tyskiego. W tym roku wieś została włączona do miasta Wesoła Śląska, a trzy lata

później do miasta Mysłowice, którego dzielnicą pozostaje do dziś.

Opracowano na podstawie: Tomasz Wrona, Karty z dziejów Kosztów. Część I od czasów najdawniejszych po rok 1921, Kosztowy 1998.